

# انجمن اولیا و مربیان

## آموزش خانواده و تأثیرات آن

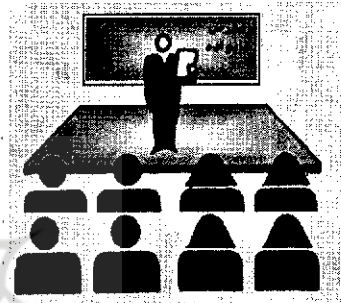
دیگری نخواهد بود. بنابراین تأثیر وسیع مثبت یا منفی خانواده بر مسائل مختلف اقتصادی، فرهنگی، اجتماعی و غیره آشکار می‌گردد.

خانواده اولین جایگاه زندگی، تربیت و نیز اولین آموزشگاه فرزند پس از تولد است. در همین نهاد مقدس است که اساس شخصیت او شکل می‌گیرد. پس به لحاظ اهمیت تأثیرات خانواده، بایستی برای تربیت صحیح نوجوان زندگی مان، محیط ورود، محیط رشد و زندگی‌شان یعنی خانواده را از هر جهت مهیا و مناسب حالشان سازیم تا آنچه را که می‌خواهیم در آینده داشته باشیم، پیروانیم. یعنی بدون برنامه و آمادگی لازم نمی‌توان انتظار داشت که کودک، بسیار خوب تربیت شود. پس برای تربیت صحیح باید خود و خانواده را برای این کار مجهز کنیم. شاعر گرانقدر، حافظ شیرین سخن این مطلب را بسیار خوب بیان نموده است:

مکن در این چمنم سرزنش به خود رویی

چنانکه پرورش می‌دهند می‌رویم

بدین ترتیب اهمیت و جایگاه خانواده در تربیت مشخص می‌شود. اما آنچه در اینجا مطرح می‌گردد این است که چگونه می‌توان این نهاد مقدس را به معنای حقیقی خود، آن‌طور که



### حسن ثابتی

#### اهمیت آموزش خانواده

تشکیل خانواده به واسطه نیاز به پیوند روانی - عاطفی انسان‌ها که ریشه در خصوصیات فطری دارد، صورت می‌گیرد. یعنی شکل‌گیری نهاد مقدس خانواده با ازدواج شروع می‌شود و لازمه آن، وجود آرامش و عدم اختلال است. به عبارت دیگر پیوند و ارتباط اعضای خانواده باید مناسب بوده، نتیجه‌اش آرامش و رهیابی اعضای آن به سوی کمال باشد. در غیر این صورت این بنیاد مقدس و جایگاه رفیع رو به تزلزل می‌گذارد و نتیجه آن نیز بجز نگرانی برای همه افراد خانواده چیز

می‌شود و دنیا به یک دهکده جهانی تبدیل شده است. به دنبال این امر فرهنگها نیز در حال تغییرند؛ چرا که ارزشها، آداب و رسوم، رفتارهای خانوادگی و اجتماعی و به طور کلی فرهنگهای مختلف از اقصای نقاط جهان در قالب فیلم‌های مختلف با موضوعات علمی و هنری، سرگرمی و گذراندن اوقات فراغت، مهمانی‌ها و جشن‌ها و غیره در کمترین زمان بر بال تکنولوژی ارتباطات سوار شده، در گستره دنیا در اختیار ساکنین هر منطقه قرار می‌گیرد و چه بسا که در این امر اهداف استعمارگرانه به شکل بسیار مرموز و خزنده نهفته است. بطور کلی محصول و نتیجه این جریان این است که خانواده در برابر خطرها و آسیب‌های اجتماعی قرار گرفته و تحولات بسیاری در جوامع ایجاد شده است. به همین لحاظ سازمان مرکزی انجمن اولیا و مربیان جمهوری اسلامی ایران به منظور پیشگیری از آسیب‌های خانوادگی و اجتماعی اقدام به آموزش اولیا نموده است. این آموزش‌ها که چندین سال است به صورت مدون اجرا شده و ادامه داشته است، توسط صاحب نظران و کارشناسان امر مورد تجدیدنظر قرار گرفته، که در جای خود به آن اشاره می‌شود.

دامنه تحولات اجتماعی و تأثیر جریان فرهنگی فوق به لحاظ خطرها و آسیب‌های ناشی از آن برای سایر جوامع به قدری قابل اهمیت و نگران کننده بود که در جهت کاهش تأثیر آن، سال ۱۹۹۴ میلادی از طرف سازمان علمی و فرهنگی ملل متحد (یونسکو)، به عنوان سال جهانی خانواده اعلام شد.

بدین ترتیب به نظر می‌رسد که آنچه می‌تواند خانواده را از خطرها و آسیب‌های

شایسته است برای فرزندان و سایر اعضای خانواده آماده و مجهز نمود؟ در جواب باید اذعان داشت که بهترین راه و ابزار در این امر، آموزش به افراد خانواده، بخصوص والدین محترم است.

### ضرورت آموزش خانواده

هنگامی که با ازدواج یک خانواده جدید تشکیل می‌شود، تأثیرگذاری و تأثیرپذیری اعضای فعلی (زن و مرد) بر یکدیگر نیز آغاز می‌گردد. دامنه این تأثیرات با ورود افراد جدید به خانواده، یعنی فرزندان و سایرین (بستگان زن و مرد) روز به روز بیشتر می‌شود که محصول آن شبکه‌ای از روابط بین اعضا است. اگر خانواده را به یک مدرسه کوچک تشبیه کنیم، زن و مرد یا پدر و مادر به عنوان مدیران خانواده، در قبال آن مسؤلیت مشترک دارند. چرا که در خانواده ارزشها و آرمان‌های فرزندان شکل می‌گیرد. بنابراین پدر و مادر باید اطلاعات و تجربیات لازم را برای ایفای نقش مطلوب خود کسب کرده باشند. از طرفی، مرد و زن جوان آگاهی و تجربه لازم را در این زمینه ندارند و طبیعتاً به شیوه مطلوب عمل نمی‌کنند. همچنین نمی‌دانند که چگونه و از چه طریق، راه و روش زندگی و تربیت صحیح را بیاموزند. در اینجا است که ضرورت آموزش خانواده خودنمایی می‌کند. از طریق آموزش به اعضای خانواده و خصوصاً آموزش به والدین است که می‌توان خانواده را از سیر به سوی نابسامانی بازداشت و یا از نابسامانی نجات داد.

از جانب دیگر در جهان امروز که علم و دانش و فن آوری لحظه به لحظه در حال تکامل است، اطلاعات جدید به سرعت منتقل

۱- گرمتر شدن کانون خانواده: والدین با به کار بستن مطالبی که در خصوص خانواده متعادل در کلاس‌های آموزش خانواده می‌آموزند، می‌توانند با اعضای خانواده خود ارتباطات مناسب‌تری برقرار کنند و در مقایسه با قبل، کانون خانواده را گرمتر سازند.

۲- ایجاد و افزایش اعتماد به نفس در خود و فرزندان: والدین با شرکت در کلاس‌های آموزش خانواده به آگاهی‌ها و اطلاعات خود در زمینه‌های علمی و روان‌شناختی می‌افزایند و



اجتماعی قرن کنونی نجات دهد، آموزش است، آموزشی که متناسب با تغییرات لحظه به لحظه عصر حاضر، بطور صحیح و مستمر به خانواده‌ها ارائه شود.

برنامه‌های سازمان مرکزی انجمن اولیا و مربیان جمهوری اسلامی ایران در خصوص آموزش خانواده

انجمن اولیا و مربیان جمهوری اسلامی ایران از بدو تأسیس تاکنون توجه خاصی به آموزش مادران و پدران مبذول داشته و این امر را به منزله راهبردی برای ایجاد کانون گرم خانوادگی، پیشگیری از بروز ناهنجاری‌های رفتاری کودکان و نوجوانان و نیز آشنایی بیشتر اولیا با مسؤلیت خطیری که بر دوش دارند، انتخاب کرده است.

در این مسیر سازمان مرکزی انجمن اولیا و مربیان از سال ۱۳۶۸ دوره‌های آموزش خانواده را به صورت کلاس‌های ۳۶ ساعته برای آموزش اولیای دانش‌آموزان سراسر کشور در نظر گرفت که در بیشتر مدارس ابتدایی، راهنمایی و دبیرستان به اجرا در آمده و اکثر شرکت‌کنندگان این دوره‌ها والدینی بوده‌اند که فرزند آنها در یکی از دوره‌های تحصیلی فوق به تحصیل اشتغال داشته است. این دوره‌ها که در بیشتر مناطق کشور برگزار شده و تاکنون نیز ادامه دارد، مورد توجه والدین قرار گرفته و تأثیرات بسیار مثبتی بر خانواده‌ها داشته است. در اینجا لازم است به بعضی از پی‌آمدها و نتایجی که این دوره‌های آموزشی برای شرکت‌کنندگان آن دارد، به طور مختصر اشاره شود.

کاهش مشکلات فرزندان خود خواهند بود.

۷- پیشرفت تحصیلی: والدین با شرکت در کلاس‌های آموزش خانواده، با اصول ایجاد انگیزه و احساس مسؤلیت در کودکان و نوجوانان، تشویق آنان به مطالعه و ادامه تحصیل و نیز فراهم کردن محیط مناسب برای مطالعه فرزندان آشنا شده، با به کار بستن این اطلاعات، پیشرفت تحصیلی فرزندان خود را به ارمغان می‌آورند. این امر در نتایج تحقیقات انجام شده نیز به چشم می‌خورد، به طوری که می‌توان گفت: فرزندان که والدین آنها در کلاس‌های آموزش خانواده شرکت کرده‌اند در مقایسه با فرزندان که والدینشان در این کلاس‌ها حضور نیافته‌اند، در امر تحصیل پیشرفت بیشتری داشته‌اند.

در سال ۱۳۷۴ به لحاظ نیازهای اولیا و رفع بعضی از مشکلات موجود، دوره‌های آموزش خانواده توسط سازمان مرکزی انجمن اولیا و مربیان و استادان مجرب طرح جامع آموزش خانواده مورد بررسی و تجدید نظر قرار گرفت و به منظور استفاده بهتر و بیشتر اولیا، دوره‌های آموزش خانواده به پنج دوره تقسیم شد که عبارتند از:

- ۱- جوانان و تشکیل خانواده (ویژه جوانان در آستانه ازدواج)، به میزان ۱۶ ساعت.
- ۲- خانواده و فرزندان در دوره پیش‌دبستانی (ویژه والدینی که فرزندی در دوره پیش‌دبستان یا آمادگی دارند)، به میزان ۱۶ ساعت.
- ۳- خانواده و فرزندان در دوره دبستان (ویژه والدینی که دانش‌آموز دبستانی دارند)، به میزان ۲۰ ساعت.
- ۴- خانواده و فرزندان در دوره راهنمایی

در نتیجه بر اساس آموخته‌های خود می‌توانند علاوه بر افزایش اعتماد به نفس در خود، این خصیصه را در فرزندان نیز بیورانند.

۳- یادگیری روش‌های صحیح تربیت مطابق با اصول و معیارهای علمی: والدین شرکت‌کننده در کلاس‌های آموزش خانواده با روش‌های صحیح تربیتی مبتنی بر اصول علمی آشنا شده، متوجه خطاهای تربیتی موجود می‌شوند و از آن پس آگاهانه به تربیت گل‌های زندگی خود اقدام می‌نمایند.

۴- شناسایی استعداد‌های فرزندان و بارور کردن آنها: اولیای دانش‌آموزان با شرکت در کلاس‌های آموزش خانواده با علائم و نشانه‌های وجود استعداد در فرزندان آشنا می‌شوند و نیز روش‌های ایجاد محیط مناسب، برقراری روابط و برخورد صحیح برای بارور شدن استعداد‌های فرزندان را می‌آموزند.

۵- پیشگیری از مشکلات عاطفی و تحصیلی فرزندان: والدین شرکت‌کننده در کلاس‌های آموزش خانواده با یادگیری روش‌های صحیح و علمی رفتار با کودک و نوجوان و کاربرد و اجرای آنها می‌توانند از ایجاد مشکلات مختلف عاطفی و تحصیلی فرزندان نظیر: ترس، یأس، افت تحصیلی و غیره، پیشگیری نمایند.

۶- حل مشکلات تحصیلی یا رفتاری فرزندان: والدینی که در کلاس‌های آموزش خانواده شرکت می‌جویند، طریقه صحیح روبرو شدن با مشکلات تحصیلی، عاطفی و رفتاری فرزندان را می‌آموزند و در صورت نیاز به متخصصان امر مشاوره، در این مورد راهنمایی می‌شوند. به گونه‌ای که در اکثر موارد با به کاربردن دستورالعمل‌های داده شده قادر به حل و یا

چگونه عمل کنند. به عبارت دیگر علاوه بر ارائه مسائل کلی، نمونه‌های عملی و عینی نیز مدنظر قرار می‌گیرد.

ج) بحث‌های گروهی: یکی از شیوه‌هایی که مدارس آموزش خانواده با توجه به شرایط و امکانات موجود در هر مدرسه به کار می‌برد، استفاده از بحث‌های گروهی اولیا در خصوص مسائل خانوادگی و تربیتی است. در این شیوه پس از طرح موضوعات اصلی توسط مدرس، والدین در گروه‌های چند نفره درباره موضوع طرح شده به بحث و تبادل نظر با یکدیگر می‌پردازند و نتیجه را اعلام می‌نمایند. سپس مدرس با توجه به نظریات گروه‌ها، توضیحات ضروری و نتیجه بحث را همراه با رهنمودهای لازم عرضه می‌کند.

د) نمایش فیلم: مدرس کلاس‌های آموزش خانواده برای تکمیل موضوعات تربیتی مطرح شده و همچنین به منظور تعمیق یادگیری والدین، از نمایش فیلم‌های مناسب استفاده می‌کند. فیلم‌های مورد استفاده، از این جهت دارای اهمیت است که مسائل تربیتی و روش‌های رویارویی با آنها را به طور عملی و تا حدی طبیعی در پیش روی شرکت‌کنندگان در کلاس‌های آموزش خانواده قرار می‌دهد.

ه) رهنمودهای لازم در موارد خاص: مدرس آموزش خانواده علاوه بر ارائه اطلاعات روان‌شناختی، تربیتی و آموزشی به والدینی که در کلاس‌های آموزش خانواده شرکت می‌کنند، راهنمایی‌های ویژه‌ای را نیز برای اولیایی که دارای مسائل خاص تربیتی و خانوادگی هستند، عرضه می‌نماید، به عبارت دیگر اولیا می‌توانند با شرکت در این کلاس‌ها هم بر آگاهی‌های تربیتی خود بیفزایند و هم در رفع و یا کاهش

( ویژه والدینی که دانش‌آموز دوره راهنمایی تحصیلی دارند)، به میزان ۱۴ ساعت.

۵- خانواده و فرزندان در دوره دبیرستان ( ویژه والدینی که دانش‌آموز دبیرستانی دارند)، به میزان ۱۴ ساعت.

برای هر یک از دوره‌های فوق کتابی با موضوعات مورد نیاز تألیف شده که متناسب با نیازهای هر گروه است و به دوگانه کلی به شرح زیر آموزش داده می‌شود.

۱- کلاس‌های آموزش خانواده مدارس: در این کلاس‌ها که با حسن سلیقه، همت و تلاش پیگیر مدیران محترم مدارس مختلف دوره‌های ابتدایی، راهنمایی و دبیرستان تشکیل می‌گردد، مطالب آموزشی تدوین شده، توسط مدرسان مجرب و دوره دیده آموزش خانواده تدریس می‌شود. نحوه آموزش در این کلاس‌ها با توجه به موقعیت، شرایط و امکانات هر مدرسه، به شیوه‌های مختلف زیر قابل ارائه است.

الف) پرسش و پاسخ: در این شیوه مدرس آموزش خانواده ضمن ارائه توضیحات لازم برای اولیا سعی بر آن دارد که با طرح سؤال از طرف خود یا اولیای گرامی، نظریات و پاسخ‌های والدین را در جلسه آموزشی جویا شود. بدین طریق مدرس ضمن فعال نمودن کلاس، به یادگیری عمیق اولیا کمک می‌کند.

ب) ارائه شیوه‌های تربیتی کاربردی: مدرس آموزش خانواده سعی می‌کند در جلسات آموزشی، ضمن دریافت تجربیات و نظریات والدین در مورد مسائل مختلف تربیتی، شیوه‌های عملی و کاربردی برای روبرو شدن با مسائل را، همراه با نمونه‌های لازم ارائه نماید؛ به گونه‌ای که والدین بدانند در موارد مختلف



پخش می‌شود. گوش سپردن به این برنامه حتی برای اولیایی که در کلاس‌های آموزش خانواده شرکت کرده، یا شرکت می‌کنند نیز توصیه می‌شود.

بدین ترتیب والدین و خانواده‌های علاقه‌مند، خصوصاً والدینی که فرزند آنها در یکی از دوره‌های تحصیلی پیش‌دبستان، دبستان، راهنمایی تحصیلی و دبیرستان به تحصیل اشتغال دارد، می‌توانند به آموزشگاه‌های محل تحصیل فرزند خود مراجعه و در دوره‌های آموزش خانواده ثبت‌نام نمایند.

بدیهی است که با توجه به توضیحات ارائه شده، شرکت در این دوره‌ها برای هر پدر و مادر مسؤول به عنوان یک امر مهم و یک نیاز حتمی تلقی می‌شود.

و سخن آخر اینکه: هیچ وقت برای آموختن دیر نیست و هر یک از ما برای تربیت شدن و تربیت کردن بهتر به طور مستمر به آموزش نیاز داریم.

مشکل خود، با دید گسترده‌تری مؤثر بوده، به نحو احسن اقدام کنند.

## ۲- برنامه آموزش خانواده در رادیو

کمبود نیروی انسانی متخصص و موانع دیگری که در سال‌های گذشته برای تشکیل کلاس‌های آموزش خانواده در بعضی از مدارس وجود داشته، موجب گردید که سازمان مرکزی انجمن اولیا و مربیان، از راه‌های ممکن دیگر نیز برای آموزش والدین غافل نماند. نتیجه اینکه از مهرماه سال تحصیلی جاری اقدام به تهیه و پخش برنامه در خصوص آموزش خانواده از طریق رادیو نموده است. بدین ترتیب که مؤلفان کتابهای آموزش خانواده به عنوان کارشناس در برنامه حضور یافته، مباحث طرح شده در این کتابها را مورد بحث قرار می‌دهند. اکنون این برنامه با محور قرار دادن کتاب سوم آموزش خانواده ( خانواده و فرزندان در دوره دبستان)، تحت عنوان "همگام با مدرسه" در روزهای یکشنبه هر هفته از ساعت ۹ تا ۱۰ صبح از شبکه سراسری رادیو